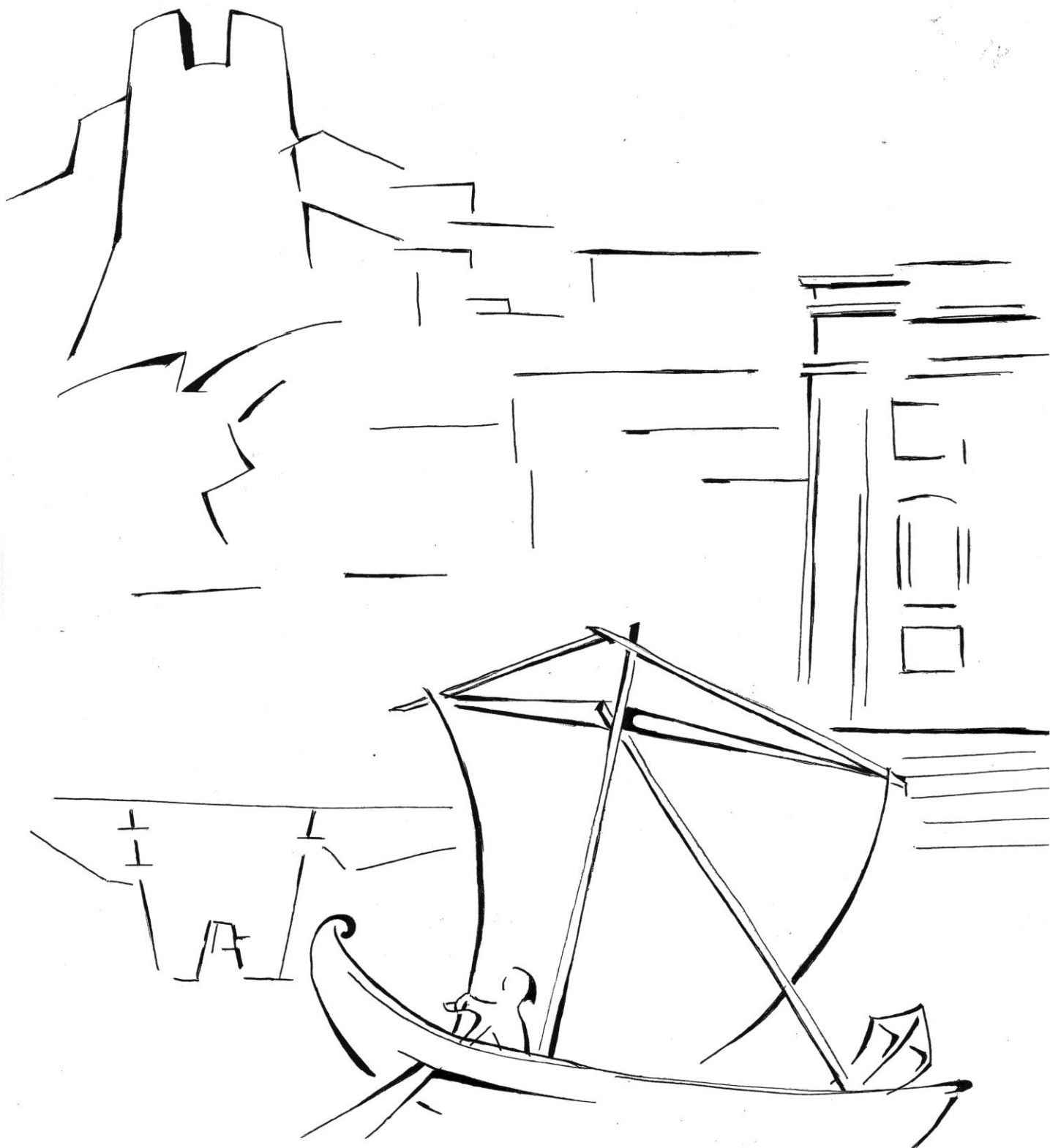

75a excursió Coneguem Catalunya

Tortosa, Baix Ebre
15 de maig 2022

**75a Sortida del Cicle “Coneguem Catalunya”
Tortosa
(Baix Ebre)**

15 de maig de 2022

HORARI PREVIST

Sortida de la plaça de l'Estació Vilanova i la Geltrú	07.00h
Àrea de servei del Baix Ebre Esmorzar	08.30h
Sortida cap a Tortosa	09.15h
Arribada a Tortosa	09.45h
Visites a Sant Domènec, catedral i casc antic	10h-12.45h
Passeig amb llagut pel riu Ebre	13h
Dinar al Forn de la Canonja	15h
Sortida cap a Vilanova	17h
Vilanova i la Geltrú	18.30 aprox

TORTOSA

La història i el ric passat de Tortosa

Hi ha poques ciutats petites que no siguin capital de província amb la transcendència de Tortosa, amb una història de 2.000 anys. **A cada racó del seu riquíssim nucli antic es respiren èpoques passades.** Els **ibers** van escollir la que avui és la capital de la comarca del Baix Ebre per establir-se. De fet, els historiadors es plantegen si va arribar a ser l'enigmàtica i important ciutat **Hibera**. Si fos així, Tortosa hauria donat nom al riu Ebre (Iber) i a tota la península. Com a proves del seu esplendorós passat, per on van passar **romans, musulmans, jueus i cristians**, Tortosa llueix l'impressionant **castell de la Suda**, la **catedral** de Santa Maria i elegants edificis **modernistes**. No en va se l'anomena la ciutat de les tres cultures: cristiana, jueva i àrab. Durant l'època del **Renaixement** (s. XVI) Tortosa va viure el seu moment de màxima esplendor.

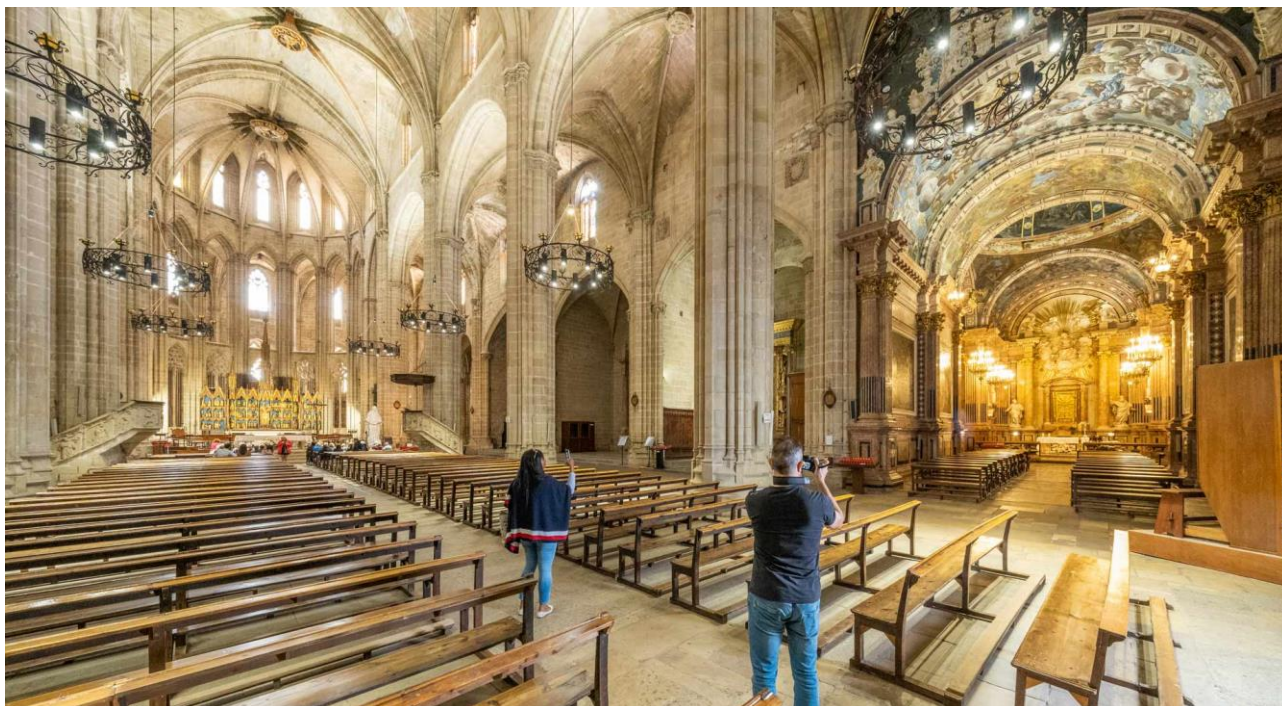

LA CAPITAL LA CAPITAL DEL RIU EBRE

El riu Ebre és un dels grans tresors de Tortosa. L'Ebre travessa pel mig de la ciutat, i es pot contemplar des dels seus ponts i passejos de ribera, especialment indicats per gaudir-lo i observar-lo. Els seus ciutadans senten una profunda estima per aquest riu, ja que té un protagonisme especial i ineludible en les seues vides. També es pot conèixer l'especial encís de l'Ebre a bord de **Lo Sirgador**, el llagut de Tortosa, i fer un trajecte per tota la seua façana fluvial i els seus paisatges de ribera. Una posta de sol a bord del llagut o **contemplar el riu i el sol** que s'amaga darrere del massís dels Ports poden ser unes experiències irrepetibles.

Amb aquesta visita us convidem a conèixer **dos dels espais més emblemàtics de la ciutat**, un realitzat per la mà de l'home, **la Catedral**, magnífica obra d'art la construcció de la qual es dilata en el temps a través dels segles del gòtic, renaixement i barroc, amb la seva peculiar doble girola, única a Catalunya. L'altre espai és el construït per la pròpia naturalesa, també durant segles per donar lloc a una gran via de comunicació i transport; es tracta del **riu Ebre**, que va donar els seus anys de màxima esplendor a la ciutat de Tortosa i que podeu recórrer amb el vaixell coneixent així la varietat vegetal del bosc de ribera i la monumental façana fluvial de la ciutat.

SANTA MARIA DE TORTOSA, LA CATEDRAL DE L'EBRE

La Catedral de Santa Maria ha estat escollida, per votació ciutadana, com un dels 7 Tresors del Patrimoni Cultural de Tortosa en el context de la celebració de Tortosa Capital de la Cultura Catalana 2021.

La catedral de Tortosa és una de les mostres notables del **gòtic català**. Assentada al peu del promontori del castell, ocupa l'espai del fòrum romà, la seu visigòtica i la mesquita musulmana. Malgrat el dilatat període constructiu, presenta una gran unitat estilística, i la **façana barroca** constitueix l'acabament de l'obra al segle XVIII.

L'església consta de tres naus sense creuer, amb capelles laterals entre contraforts i coberta amb volta de creueria. L'absència de murs entre les capelles de la capçalera configura un fet singular: una **dobla girola o deambulatori**. Entre els elements per destacar figuren els pulpits del primer tram de la nau central; el **retaule major de Santa Maria o de l'Estrella**, de fusta daurada policromada de forma políptica i, sobretot, la **capella de la Cinta**, exemple de barroc ple, veritable santuari marià fet amb jaspi rosat de Tortosa i d'altres marbres nobles. La **porta de l'Olivera**, d'un barroc encisador, és una de les entrades al claustre: de planta trapezoïdal, presenta arcs apuntats amb columnes de fust quadrilobulat. S'hi poden trobar gran quantitat de làpides i lloses, capitells historiatats i restes renaixentistes. A través de l'entrada de Palau s'accedeix a l'**exposició permanent** del fons artístic, que ocupa dependències de l'antiga canònica. La mostra replega l'art de nou segles de la seu tortosina: epigrafia romana, visigòtica i àrab, pintures, còdexs, pergamins, escultures, orfebreria, tapissos i el cadirat del cor del segle XVI.

ELS REIALS COL·LEGIS

Sens dubte, una de les joies monumentals de la ciutat que avui també és de visita indispensable és el conjunt dels **Reials Col·legis** de Tortosa, datats del segle **XVI**, una mostra de **l'esplendor de la ciutat durant el Renaixement**. Els **Reials Col·legis** han estat escollits, per votació ciutadana, com un dels 7 Tresors del Patrimoni Cultural de Tortosa en el context de la celebració de Tortosa Capital de la Cultura Catalana 2021.

Al segle XVI, Tortosa era una de les ciutats més importants de Catalunya. La ciutat va viure un moment d'esplendor econòmica i social, on la cultura i l'humanisme van jugar-hi un paper molt destacat. Els Reials Col·legis, llegat directe d'aquesta època i construïts amb l'objectiu d'educar als moriscs, constitueixen l'obra més important del **Renaixement civil a Catalunya**. El conjunt el formen tres edificis que conserven les seves extraordinàries **portalades renaixentistes**. La visita als Reials Col·legis inclou l'accés al Col·legi de Sant Jaume i Sant Maties i a l'església de Sant Domènec, que avui en dia és la seu de l'exposició permanent sobre la Ciutat i la Festa del Renaixement.

El Col·legi de Sant Jaume i Sant Maties conserva un **monumental pati** quadrat d'influència italiana. Aquest pati és l'únic amb aquest estil a Catalunya i segurament, la millor obra del Renaixement al principat. La seva importància iconogràfica és inqüestionable i hi destaca el fris decoratiu esculpit que conté les efígies i els escuts dels reis i reines de la Corona d'Aragó. L'església de Sant Domènec, per la seva banda, segueix una traça gòtica d'una sola nau, i va ser, durant dècades, la seu de de l'antic Museu-Arxiu de Tortosa. Avui en dia conté **l'exposició permanent sobre la Ciutat i la Festa del Renaixement** on s'hi pot veure l'antic portal de la Casa de la Ciutat i l'esplèndid armari-arxiu documental de 1574. L'exposició fa un recorregut per la ciutat del segle XVI vinculant-la a l'actual Festa del Renaixement, que es celebra anualment per recrear l'esplendor de la Tortosa renaixentista i que ja compta amb vint-i-cinc anys d'història. El Col·legi de Sant Jordi i de Sant Domènec, antiga universitat de la ciutat i convent, només conserva la portalada exterior. S'hi pot distingir l'escut de Felip II i la inscripció DOMUS SAPIENTIAE, és a dir, casa de la saviesa.

L'ESPLENDOR D'UNA CIUTAT AL SEGLE XVI

Descobreix una de les principals recreacions històriques del sud d'Europa

La Festa del Renaixement ha estat escollida, per votació ciutadana, com un dels 7 Tresors del Patrimoni Cultural de Tortosa en el context de la celebració de Tortosa Capital de la Cultura Catalana 2021.

La segona quinzena de juliol Tortosa celebra la Festa del Renaixement, un esdeveniment **únic i fascinant** de destacada trajectòria. Durant quatre dies, tota la ciutat és un gran escenari que ens transporta en el temps al seu esplendor del segle XVI. Una ciutat que ha vist determinada la seua història des del vincle que el riu Ebre li va conferir amb la mar Mediterrània, una ciutat multicultural i oberta al món a través de l'aigua. A la festa hi participen més de 3.000 ciutadans vestits d'època i s'hi ofereixen **una seixantena d'espectacles diaris, amb més de 500 actors participants.**

Molt poques festes de recreació històrica ofereixen un programa d'actes des del matí fins altes hores de la matinada com la **Festa del Renaixement**. Els actes, a més, estan estretament relacionats amb la història de la ciutat. **Tots els carrers, especialment els del nucli antic, es transformen i s'engalanen per tornar al passat.** Els veïns treuen de l'armari els seus vestits per integrar-se en la festa i també els **procuradors** (el Govern local) i les **famílies nobles** passegen els seus llustrosos i ornamentats vestits per la ciutat que governen. Mentrestant, **músics i grups** itinerants provinents de tot **Europa** posen música i festa per tots els carrers, on també hi ha un enorme i evocador mercat d'època. Els **obradors i fogars** dels restauradors, forners i pastissers recuperen centenàries receptes que ofereixen als visitants i

comensals. Durant tota la Festa la gastronomia baixmedieval i renaixentista és present, tant als restaurants que participen en el **Mengeu de Festa**, als forns i pastissers que elaboren. **Les Llepolies de la Festa** o a les tavernes de **La Ruta de la Saboga**.

La Festa del Renaixement ha rebut nombrosos reconeixements i ha sigut declarada Festa d'Interès **Turístic Nacional**, **Festa d'Interès Turístic Local** i la Placa d'Honor del Turisme de Catalunya.

LA CIUTAT DE L'EBRE I EL LLAGUT

Descobrir Tortosa és descobrir el riu Ebre. La capital del territori viu de cara a aquest mític riu que va donar nom a tota la península Ibèrica. L'antic pont de ferrocarril i el pont de l'Estat són dos espais ideals per contemplar i gaudir de les magnífiques vistes cap a l'Ebre. Una de les millors maneres per descobrir l'encant d'aquest riu mil·lenari també és navegar amb el llagut Lo Sirgador. El seu embarcador es troba al costat mateix del Mercat Municipal. Aquesta emblemàtica embarcació recrea els antics llaguts i ofereix un servei turístic de primer ordre. Manté una ruta regular per gaudir de la façana fluvial i històrica de la ciutat i del bosc de ribera als voltants de l'illa de la Xiquina. També ofereix rutes especials amb música en directe.

LA PETJADA DE LES CULTURES

Els materials arqueològics més antics dels localitzats corresponen al segle VI aC, així doncs, podem establir des de quan la ciutat ha estat poblada de manera ininterrompuda.

Hibera, ciutat esmentada pels antics geògrafs, és probable que coincideixi amb la ubicació del solar antic de la ciutat. Les característiques urbanes del període ibèric a la zona de l'Ebre així ho confirmarien: turons senyorejant el territori del voltant, fàcilment defensables, i proximitat a vies d'aigua per dominar el trànsit i el comerç.

Grecs i fenicis

El riu i la seua immediata desembocadura, a l'antigor afectà l'establiment de llaços comercials amb pobles vinguts de la Mediterrània, **grecs i fenicis**, alhora que la via fluvial constituïa una ruta de penetració i d'intercanvi amb els pobles d'interior.

Romans

L'Ebre es convertí en frontera física entre romans i cartaginesos pel tractat de l'Ebre de l'any 226 aC. Els romans ja s'adonaren d'aquesta ubicació estratègica i, ocupant **el turó de la Suda** i l'àrea circumdant, fundaren **Dertosa**. L'encreuament de la Via Augusta a l'Ebre es realitzà a la nostra ciutat. Seran **els romans** qui dotaran de veritable estructura urbana la ciutat. És molt probable que en aquesta època ja fos manifesta la **presència de jueus** a Tortosa, la qual es mantindrà, amb períodes de major o menor puixança, fins a l'època moderna.

Visigots

A l'època visigòtica el territori es constituí en diòcesi. Recents excavacions davant de la Catedral han posat al descobert restes de la muralla romana i de la que seria la primera seu visigòtica.

La conquesta musulmana

La dominació musulmana, que s'estengué més de quatre segles, deixà una petjada inconfusible i permanent en el desenvolupament urbà i comercial. **Turtûxa** fou un centre fonamental, com a terra de frontera, també en l'àmbit cultural. D'aquest període destaquen el jurista àrab **Abu-Bakr at-Turtuixí** i el poeta i gramàtic jueu **Menahem ben Saruq**.

La conquesta cristiana

Un cop conquerida la ciutat, el **1148**, per **Ramon Berenguer IV** i els seus aliats, s'hi autoritzà la permanència de la seua comunitat sarraïna; igual que la comunitat jueva, establerta a Tortosa des del període romà.

Les cultures cristiana, musulmana i jueva van conviure i coexistir a Tortosa i aquesta presència ha marcat la ciutat durant segles; unes presències encara ben visibles a la Tortosa d'avui. Per ordenar aquestes poblacions, repartir-les, assignar-hi terres i recursos es concediren a les dues comunitats cartes de seguretat o franqueses i d'altres garanties i privilegis, però havien de viure en barris separats i extramurs (a l'Aljama). La comunitat dominant cristiana s'establí a la **ciutat vella**; la moreria, a l'altra banda de la **Cortadura**; i la jueva, a la **drassana emmurallada**, més al nord. Als cristians nouvinguts els concediren una carta de poblament. Les tres comunitats subsistiren a la ciutat de Tortosa i al seu territori amb relativa **coexistència pacífica** durant segles.

Cruïlla de territoris

Tortosa ha sigut **un emplaçament clau en circumstàncies bèl·liques**, a part dels intercanvis fruit de la seua situació amb **gent vinguda d'arreu**, especialment aragonesos i valencians, però també amb francs i occitans o, fins i tot, colònies de britànics.

EL MUSEU DE TORTOSA

Al **Museu de Tortosa** es pot veure una bona mostra de les petjades ibèrica, romana i visigòtica a la ciutat. L'**estela funerària romana** – encomanada per una vídua per al seu marit que va marxar en vaixell i ja no va tornar- és una de les peces estrella del Museu.

De l'època **islàmica**, al mateix equipament cultural es pot contemplar nombroses obres de ceràmica. A la Catedral es troba la representativa làpida de la fundació de les drassanes del segle X. N'hi ha una còpia al mur lateral del recinte catedralici proper a la plaça de l'Absis.

De l'època cristiana, en són representatives **la carta de poblament de 1149** o el famós **Llibre de Costums de Tortosa**.

Tortosa és única pels seus baluards, muralles i fortificacions. La ciutat compta, en diferents graus de conservació, amb unes muralles i fortificacions molt extenses de diferents fases cronològiques que fan possible trobar molta varietat constructiva en tipologia i materials. Es pot emprendre una ruta per totes elles per descobrir com d'important i potent fou el patrimoni defensiu d'aquesta ciutat. També podem complementar aquesta ruta amb una visita al **Castell de la Suda**, un impressionant testimoni arquitectònic andalusí que conté **l'únic cementiri àrab al descobert de tot Catalunya** i un Parador de Turisme.

BIBLIOGRAFIA:

Imatges i textos extrets de:

[Tortosa Turisme https://www.tortosaturisme.cat](https://www.tortosaturisme.cat)

NOTES:

Portada: Josep M. Also

La preparació d'aquesta 75a Sortida ha estat realitzada per membres de la Secció de Cultura de l'Agrupació Excursionista Talaia, maig de 2022

